

[5](#) / [8](#) / [9](#) / [10](#)
[60](#) / [61](#) / [62](#) / [63](#) / [64](#) / [65](#)

[1]

Quae precatus *a-dis-immortalibus* sum, iudices,
more institutoque maiorum illo die,
quo / auspicato \ comitiis centuriatis
L[ucium] Murenam consulem renuntiavi,
ut ea res mihi fidei magistratuique meo,
populo plebique Romanae
bene atque feliciter eveniret,

eadem precor *ab-isdem-dis-immortalibus*
ob eiusdem hominis consulatum
una cum salute obtinendum [esse],

et ut vestrae mentes atque sententiae
cum populi Romani voluntatibus suffragiisque
consentiant,
eaque res vobis populoque Romano
pacem, tranquillitatem, otium concordiamque
adferat.

Quod si illa sollemnis comitorum precatio
consularibus auspiciis consecrata tantam habet in se
vim et religionem

quantam rei publicae dignitas postulat
idem ego sum precatu
ut eis quoque hominibus
quibus hic consulatus / me rogante \
datus esset
ea res fauste feliciter prospereque eveniret.

[2] Quae **cum** ita sint, iudices,
et **cum** omnis deorum immortalium potestas
aut translata sit ad vos
aut certe communicata vobiscum,

idem consulem vestrae fidei commendat,
qui antea dis immortalibus commendavit,
ut eiusdem hominis voce
et declaratus consul et defensus
beneficium populi Romani
cum vestra atque omnium civium salute tueatur.

Et quoniam in-hoc-officio
studium meae defensionis ab accusatoribus
atque etiam ipsa susceptio causae reprensus est,

ante-quam pro L. Murena dicere instituo,
pro me ipso pauca dicam,
non **quo** mihi potior hoc-quidem-tempore sit
offici mei quam huiusce salutis defensio,
/ sed ut / meo facto vobis probato \ maiore auctoritate
ab huius honore fama fortunisque omnibus
inimicorum impetus propulsare possim.

[3] Et primum M[arco] Catoni
 vitam ad certam rationis normam derigenti
 et diligentissime perpendenti momenta officiorum
 omnium
 de officio meo respondebo.

Negat [Cato]
 fuisse rectum Cato me et consulem
 et legis-ambitū latorem
 et tam severe gesto consulatu
 causam L[ucii] Murenae attingere.

Cuius reprehensio me vehementer movet,
 non solum **ut**-vobis, iudices,
 quibus maxime debeo,
 verum etiam **ut**-ipsi-Catoni,
 gravissimo atque integerrimo viro,
 rationem-facti-mei **probem**.

A quo tandem, M[arcus] Cato, **est aequius**
 consulem defendi
 quam a consule?

Quis mihi in-re-publica potest aut debet esse coniunctior
 quam is,
 cui res publica a me iam traditur
 sustinenda magnis meis laboribus et
 periculis sustentata?

Quod si in eis-rebus-repetendis,
 quae mancipi sunt
 is periculum iudici praestare debet
 qui se nexu obligavit,

profecto etiam rectius in iudicio consulis designatiis
potissimum consul

    qui consulem declaravit
auctor benefici populi Romani
defensorque periculi esse debebit.

[4] Ac si,

    ut non nullis in civitatibus fieri solet,
    patronus huic causae publice constitueretur,
is potissimum summo honore adfecto defensor daretur
    qui eodem honore praeditus
    non minus adferret ad dicendum auctoritatis
        quam facultatis.

Quod si e portu solventibus ei
    qui iam in portum ex alto invehuntur
    praecipere summo studio solent et tempestatum
rationem et praedonum et locorum,
    quod natura adfert
    ut eis faveamus
        qui eadem pericula
            quibus nos perfuncti sumus
            ingrediantur,

quo tandem me esse animo oportet
prope iam ex magna iactatione terram videntem in hunc
    cui video
    maximas rei publicae tempestates esse subeundas?

Qua re si est boni consulis   non solum videre
    quid agatur
                                    verum etiam providere
    quid futurum sit,

ostendam alio loco
quantum salutis communis intersit
    duos consules in re publica Kalendis Ianuariis esse.

[5]

Quod si ita est,
non *tam* me officium **debu**it
ad hominis amici fortunas [defendendas]
quam res publica consulem
ad communem salutem defendendam
vocare.

Nam quod legem de ambitu tuli,
certe ita tuli
ut eam
quam mihi met-ipsi iam pridem tulerim
de civium periculis defendendis
non abrogarem.

Etenim si largitionem factam esse
confiterer
idque recte factum esse
defenderem,
facerem improbe,
etiam si alius legem tulisset;
cum vero nihil commissum contra legem esse
defendam,
quid est
quod meam defensionem latio legis impediatur?

[6]

Negat

esse eiusdem severitatis Catilinam
(exitium rei publicae intra moenia molientem)
verbis-et-paene-imperio ex urbe   *expulisse*
et nunc pro L. Murena   *dicere.*

Ego autem has partis lenitatis et misericordiae
    quas me natura ipsa docuit
semper egi libenter,
illam vero gravitatis seve ritatisque personam non appetivi,
sed ab re publica mihi impositam sustinui,
sicut huius imperi dignitas in summo periculo civium
postulabat.

Quod si **tum**,
    cum res publica vim et severitatem desiderabat,
vici naturam et tam vehemens fui
    quam cogebam,
    non quam volebam,

nunc cum omnes me causae
    ad misericordiam atque ad humanitatem vocent,
quanto tandem studio debeo
naturae meae consuetudinique servire?

Ac de officio defensionis meae
ac de ratione accusationis tuae
fortasse etiam alia in parte orationis dicendum nobis erit.

[7]

Sed me, iudices, non minus
hominis sapientissimi atque ornatissimi, Ser[vī] Sulpici,
conquestio quam Catonis accusatio commovebat,
    qui gravissime et acerbissime <se> ferre dixit
        me
        familiaritatis necessitudinisque oblitum
        causam L[ucī] Murenae contra se defendere.

Huic ego, iudices, satis facere cupio
vosque adhibere arbitros.

Nam

    cum grave est vere accusari in amicitia,
tum, etiam si falso accuseris, non est neglegendum.

Ego, Ser. Sulpici,
me in-petitione-tua tibi omnia studia atque officia
pro nostra necessitudine
et debuisse confiteor et praestitisse arbitror.

Nihil tibi consulatum petenti a me defuit
    quod esset aut ab amico
        aut a gratioso
        aut a consule postulandum.

Abiit illud tempus;
mutata ratio est.

Sic existimo,
sic mihi persuadeo,
    me tibi contra honorem Murenae
        quantum tu a me postulare ausus sis,
    tantum debuisse,
        contra salutem
nihil debere.

[8]

Neque enim,

si tibi tum (cum peteres consulatum) studui,
nunc cum Murenam ipsum petas,

adiutor eodem-pacto esse debeo.

Atque hoc *non modo* non laudari

/ sed ne-concedi-quidem potest,

ut / amicis nostris accusantibus \

non etiam alienissimos defendamus.

Mihi autem cum Murena, iudices,

et magna et vetus amicitia est,

quae in-capitis-dimicatione

a Ser[vio] Sulpicio non idcirco obruetur

quod ab-eodem in honoris contentione superata est.

Quae si causa non esset,

tamen vel dignitas hominis

vel honoris eius (quem adeptus est) amplitudo

summam mihi superbiae crudelitatisque infamiam inussisset,

si hominis et suis et populi Romani ornamentis amplissimi

causam tanti periculi repudiassem.

Neque enim iam mihi licet

neque est integrum

ut meum laborem hominum periculis sublevandis

non impertiam.

Nam cum praemia mihi tanta pro-hac-industria sint data

quanta antea nemini,

sic existimo labores

quos in petitione exceperis,

eos,

cum adeptus sis,

deponere, esse hominis et astuti et ingrati.

NB: Textkritik / so jetzt OCT mit Unsicherheit

[9]

Quod si licet desinere,
si / te auctore \ possum,
si nulla inertiae <infamia>,
nulla superbiae turpitude,
nulla inhumanitatis culpa suscipitur,
ego vero libenter desino.

/ Sin autem fuga laboris desidiam,
repudiatio supplicum superbiam,
amicorum neglectio improbitatem coarguit,
nimirum haec causa est eius modi
quam nec industrius quisquam
nec misericors
nec officiosus deserere possit.

Atque huiusce rei coniecturam de-tuo-ipsius-studio, Servi,
facillime ceperis.

Nam si tibi necesse putas
etiam adversariis amicorum tuorum
de iure consulentibus respondere,
et si turpe existimas
/ te advocato \
illum ipsum quem contra veneris causa cadere,
noli tam esse iniustus
ut,
cum tui fontes vel inimicis tuis pateant,
nostros {fontes} etiam amicis **putes** clausos esse oportere.

[10]

Etenim si me tua-familiaritas ab-hac-causa removisset,
et si hoc idem Q. Hortensio, M. Crasso, clarissimis
viris,
si item ceteris
(a quibus intellego tuam gratiam magni aestimari)
accidisset,
in ea civitate consul-designatus defensorem non haberet
in-qua nemini umquam infimo
maiores nostri patronum deesse voluerunt.

Ego vero, iudices, ipse me existimarem
nefarium si amico [defuissem]
crudelem si misero [defuissem]
superbum si consuli defuissem.

Qua re

quod dandum est amicitiae,
large dabitur a me,
ut tecum agam, Servi, non secus
ac si meus esset frater,
qui mihi est carissimus,
isto in loco;
quod tribuendum est officio, fidei, religioni,
id ita moderabor
ut meminerim
me contra amici studium pro amici periculo dicere.

[11]

Intellego, iudices,

tris totius accusationis partis fuisse,

et earum unam *in reprehensione vitae,*

alteram *in contentione dignitatis,*

tertiam *in criminibus ambitūs* esse versatam.

Atque harum trium partium prima illa

quae gravissima debebat esse

ita fuit infirma et levis

ut illos lex magis quaedam accusatoria

quam vera male dicendi facultas de vita L. Murenæ dicere

aliquid coegerit.

Obiecta est enim Asia [...].

Kapitel 60b - 64 / CATO und die Stoa

[60b]

Ego tuum consilium, CATO,
propter-singulare-animi-mei-de-tua-virtute-iudicium
vituperare non possum;
non nulla forsitan conformare et leviter emendare possim.

Non multa peccas

inquit ille fortissimo viro senior magister
sed peccas;
te regere possum.

At ego non te;

verissime dixerim
peccare te nihil
neque ulla-in-re te esse huius modi
ut corrigendus potius
quam leviter inflectendus esse videare.

Finxit enim te ipsa natura

ad honestatem,
gravitatem,
temperantiam,
magnitudinem animi,
iustitiam,
ad omnis denique virtutes

magnum hominem et excelsum.

Accessit istuc doctrina non moderata nec mitis
sed (ut mihi videtur) paulo asperior et durior
quam aut veritas aut natura patitur.

[61]

Et

quoniam non est nobis haec oratio habenda
aut in-imperita-multitudine
aut in-aliquo-conventu-agrestium

audacius paulo de-studiis-humanitatis

quae et mihi et vobis nota et iucunda sunt

disputabo.

In M[arco] Catone, iudices, haec bona

(quae videmus)

divina et egregia ipsius scitote esse *propria*;

quae non numquam requirimus,

ea sunt omnia non a natura / verum a magistro.

Fuit enim quidam summo ingenio vir, **ZENO**,

cuius inventorum aemuli *Stoici* nominantur.

Huius sententiae sunt et praecepta eius modi:

sapientem gratia **numquam** moveri,

numquam cuiusquam delicto ignoscere;

neminem misericordem esse (nisi stultum et levem);

viri **non** esse **neque** exorari **neque** placari;

solos sapientes esse ...

si distortissimi sint,

formosos,

si mendicissimi,

divites,

si servitutem serviant,

reges.

Nos autem

    qui sapientes non sumus
fugitivos, exsules, hostis, insanos denique esse dicunt;

omnia peccata esse paria;
omne delictum scelus esse nefarium,
nec minus delinquere eum
qui gallum gallinaceum,
cum opus non fuerit,
quam eum
qui patrem suffocaverit;

sapientem nihil opinari,
nullius rei paenitere,
nulla in re falli,
sententiam mutare numquam.